

Magne Lindholm:

Intervjuets elendighet

Publisert i tidsskriftet Nordahl & Eftf.

Nr 3&4 2006

s. 45-53

November 2006

ISSN: 1504-4572

www.jungforlag.com/nordahl

Redaktører:

Thomas Marco Blatt

Brynjulf Jung Tjønn

Dette er en PDF scannet fra tidsskriftet

Jeg blir kvalm av intervjuer. Det kan virke rart at en journalistlærer sier noe slikt. Men en av grunnene til at jeg ikke lenger er journalist, men journalistlærer, er nettopp at jeg ikke lenger klarte å lage intervjuer. Jeg jobbet til og med i radio, slik at jeg var nødt til å kringkaste dem.

Journalister i radio og fjernsyn har et spesielt problem. De er nødt til å offentliggiøre spørsmålene sine slik de blir stilt. De kan ikke skrive dem om, slik at de virker fornuffige, slik man gjør i avisene. Som regel er denne offentliggiøringen ytterst pinlig. Intervjuobjektet er det ikke så farlig med. Det er jo han (man intervjuer fortsatt flest menn) som skal pines.

Intervjuet dominerer fullstendig i etermediene, både som datainnsamlingsteknikk og presentasjonsform. I etermediene faller ofte disse to tingene sammen i intervjuisituasjonen. Skriver man, er de som regel adskilt. Siden etermediene er våre største medier, dominerer intervjuet overalt i presen. Det er derfor rikelig anledning til å bli kvalm.

Når intervjuet er blitt så vanlig blir det usynlig. Det er en form journalisten griper til uansett hva oppgaven består i. Det er en avgjørelse man ikke trenger å tenke over. Nettopp derfor er det grunn til å gjøre nettopp det.

Det første man må gjøre seg klar over er at intervjuet ikke er en samtale. En samtale har to parter. Ofte er de likestilte. Man drøser fram og tilbake, snart har den ene overtaket, snart har den andre det. Intensiteten og engasjementet kan skrus opp eller ned, man kan overbevise, imponere, overtale eller gi blaffen i den andre. Det gjelder begge veier.

Intervjuet ligner et forhør. Intervjueren representerer alltid en institusjon, akkurat som dommeren eller politiet. Siden intervjueren er institusjonens mann (eller stadig offere en kvinne, siden journalistikken er i ferd med å bli feminisert og proletarisert, to prosesser som henger nøyne sammen) er ikke intervjueren personlig involvert i resultatet. Hun representerer mediet, og spiller en rolle. Denne rollen er en maktrolle. Det er intervjueren som bestemmer hvordan intervjuet skal gå, om og hvordan det skal offentliggjøres.

Intervjuobjektet er underordnet, og skal svare pent på det han blir spurtt om. Umtakket er selvfølgelig hvis objektet representerer en institusjon som er mektigere enn intervjuerens institusjon. Da lirer intervjuobjektet som regel av seg noen innholdstomme fraser. Dette heter å "gi" et intervju. Det er en slags moderne audiens. Som regel er den fullstendig meningsløs, hvis den da ikke tolkes som pynt, som den er.

Selvfølgelig kan et intervju være personlig. Jeg har hatt kollegor som har levd etter regelen: Intervjuet begynner når fløften er i gang. De levde godt på det. En slik intervjuer er helt avhengig av å kontrollere intervjuobjektet seksuelt. I anständige former selvfølgelig, for opptaksstyret står jo på. Den store mestre i denne offentlige forførtingens kunst var Erik Bye. Han hadde en utrolig teknikk da han intervjuet unge damer det var noe spesielt ved. Jeg skjønner dem godt. Det må ha vært som å bli invitert inn i biet av bamsen sjæl. Kanskje er min motvilje mot intervjuet en lett gjernomskuelig sjalu, fordi jeg skjønner ham enda bedre.

Intervjuet er et offentlig ritual, og et regissert spill. Dette spillet tjener en rekke formål det er viktig å ha klart for seg.

La oss begynne med etermediene. De har store problemer med språket. Når medarbeiderne leser opp tekst, stivner setnings-

melodien slik at den låter unaturlig. Det er aller mest plagsomt i nyhetene, som har utviklet et eget tonelegg. For tida er det mest utpreget, og derfor mest irriterende, i TV 2. De fleste yrkesgrupper som lever av å framføre monologer utvikler slike tonelegg. Flyvertinner og prester er gode, det vil si dårlige eksempler. Disse tonelagene blir etablert fordi setningsmelodien i en vanlig samtale kontinuerlig i samarbeid med samtalepartneren. Når man ikke har noen samtalepartner, må man lage faste intonasjonsmønstre i stedet. Resultatet blir det profesjonelle tonelegget, som blir etablert som en fast konvensjon i bransjen. Det gir trygghet, og forteller alle at det er rituell tale på gang.

Men slike tonelegg er problematiske, siden de går ut over forståelsen. I tillegg gjør det lytteren og seeren oppmerksom på at det er et apparat som snakker, og ikke et menneske. Dermed blir publikum minnet på massemedienes klassiske makt/avmaksftsforhold. Det er definitivt ikke et konkurransesfortrinn i vår intimiserende tid. For å dempe ubehaget sørger man for å lese opp så lite tekst som mulig, og framfører planlagte dialoger i stedet. Inn vandrer intervjuet. Når intervjuet kan foregå i en sofa, kan man til og med mime seernes oppførsel i stua. Der TV-en står. Så derfor gjør man det sånn. I TV.

Dette iscenesatte intervjuet er en form for drama. Dette dramaet er iscenesatt av intervjueren og hans medhjelgere. Ofte er det produsenten som fyller rollen som regissør i real time. Dramaet skal jo sendes mens det blir skapt, slik at det virker enda mer autentisk. Rollene er utdelt på forhånd. Det er en katastrofe hvis intervjuobjektet tar makta og begynner å stille spørsmål til intervjueren. Det gjør de fåreste. De innordner seg, og spiller rollen sin. De vet at dette er en forutsetning for at de blir innbuddt og tildelt sendetid. Medieopptreden er alltid en byttehandel. Intervjueren kan derfor regne med å vinne intervjuet.

Det lille dramaet har også en annen funksjon. Det er nemlig blitt slik i dag at journalister ikke har lov til å mene noen ting. De skal framstå som fullstendig meningsløse. Selvfølgelig mener de en hel masse, men det får de ikke lov å vise åpent, av hensyn til noe som kalles ”troverdigheit”, som kan oversettes med mediets evne til å virke attraktivt på mange ulike målgrupper samtidig, slik at eierne kan få kontroll over så store deler av annonsemarkedet som mulig. Når journalisten skal uttrykke meningen sin, og det gjør de ustanselig, siden de er de mest prominente medlemmene i middelklassens skravende sjikt, må de gjøre det gjennom et lite rollespill. Dette rollespillet er altså intervjuet. I intervjuet er det nemlig intervjuobjekter som får skylda for de standpunktene som blir framstatt. Intervjueren framstår som skyldfri. Derfor innkaller journalisten som regel et intervjuobjekt som kan si det hun mener.

Å bare innkalle én mener er et lett gjennomskuelig triks. Derfor bør journalisten innkalte to menere som kan motsi hverandre. Den ene spiller ”good guy”, og er gjerne en sympatisk og kunnskapsrik aktivist fra middelklassen, som arbeider i en organisasjon som er opprettet for å holde liv i slike aktivister. Den andre er en ”bad guy” som framføres til skrek og advarsel. Dette kan være en politiker eller byråkrat. Alle organisasjoner med en mediestrategi har derfor ansatt informasjonsbærende skuespillere som kan stille opp på kort varsel og bekle disse rollene. Dette kalles debatt. Manus er kjent, siden Amnesty og Oddekalv alltid sier det samme. Man må være teaterkyndig for å komme i hu at det er regissøren som har ansvaret for budskapet.

Siden intervjuet er så nyttig, blir det brukt hele tida. Det brukes ikke bare som presentasjonsform, men også som teknikk når journalisten skal finne informasjon. Når journalistene får en sak opp på skjermen, er første imskyttelse: ”Hvordan kan jeg finne et intervjuobjekt som kan si noe om dette, slik at jeg framstår som meningsløs og skyldfri?” Det er ikke så viktig å vite noe selv, hvis man har evnen til å finne et passende intervjuobjekt. Heldigvis finnes det mange tålmodige og kunnskapsrike mennesker her i verden, som tar seg tid til å fortelle uvitende journalister hvordan ting henger sammen. Det føres derfor mange gode samtaler mellom journalister og kilder hver dag. Dette kalles research. Problemet kommer når deler av samtalet skal trekkes ut og presenteres som intervju. Det er god skikk at journalisten markerer dette med spørsmålet ”kan jeg sitere deg på det?” Mange synder her, slik at tilfeldige deler av en lang fannende samtale blir giengitt som knallharde kommentarer. Gjennom dette markerer mediet sin overhøyhet over fagpersonen.

Et av de store problemene med intervjuet som innsamlingsmetode er at svært mye av informasjonen i vårt samfunn er skriftlig. Dette hopper journalisten greit over, for den slags er det intervjuobjekts oppgave å slite med. Derfor blir den journalistkulturen som bygges opp rundt uendelig mange korte intervjuer tilsvarende grunn. Den skrapper bare i overflaten. Og siden det viktigste nyhetskriteriet i dag er i spørsmålet: ”Kan vi utpeke en skurk i denne saken?” blir dette overflatelaget gjennomtrukket av enkel historiedramaturgi og moralisk fordømmelse. Dette er en av grunnene til at det er så viktig for mediene å legge alt ansvar for det som blir sagt over på intervjuobjekten. Bare slik kan de klare kunststykket å moralisere uten selv å måtte forsvere den moralen de forfeker.

Selvfølgelig er det veldig lett og behagelig å plaske rundt på grunna. Vannet er som regel varmere der, og det er kort vei til iskiosken. Forretningside. Det er også en verdimarkering i seg selv.

Men etter hvert som man vokser til, blir man lei. Det var det som skjedde med meg. Dessuten hadde jeg studert både litteratur og samfunnsfag, og siden jeg både anmeldte bøker og jobbet med store, ferdigstilte radiodokumentarer, lærte jeg meg en god del ting i mine år som journalist. Derfor opplevde jeg stadig oftere at jeg visste mer enn intervjuobjektene. Det ga en ekkel følelse av å være overutdannet. Og hvorfor måtte jeg alltid snakke med en som var dummere enn meg for å forklare det jeg hadde på hjertet?

Til slutt gikk det ikke lenger. Jeg bare satt der foran telefonen, og klarte ikke å ringe opp til et eneste intervjuobjekt lenger. Det var ikke særlig greit, siden jeg hevet lønn i NRK. Jeg hadde derfor ikke noe alternativ. Jeg måtte slutte som journalist. Det viktigste ved dette var at jeg også klarte å bytte side. Siden jeg nå er lærer, deltidsforsker og kan opptre som ekspert, er det jeg som blir intervjuet. Når jeg kan snakke selv, blir jeg ikke lenger kvalm.

What's not to love?

A comic interview with
George Saunders, by Gabriel Moro